

In 'Die Dreigroschenoper' wil iedereen een betere wereld, maar dan wel vooral voor zichzelf

Reportage

Opera Zuid Opera Zuid brengt de satirische *Dreigroschenoper* van Bertold Brecht en Kurt Weill over „de toenemende verharding van mensen”, weer op het toneel. Tijdens de repetities in Maastricht zet regisseur Servé Hermans zijn spelers op scherp: ‘Wil je een tip uit de serie muggenziften, mierenneuken?’

Joost Galema vanuit Maastricht

Repetitiefoto's van 'Die Dreigroschenoper' van Opera Zuid.

Foto Bjorn Frins

Wat gebeurt er als een beschaving is ‘uitbeschaafd’ en alleen het eigenbelang nog telt? Deze vraag werkten dichter Bertold Brecht en componist Kurt Weill een eeuw geleden uit in hun satirische *Dreigroschenoper*. Opera Zuid duikt komende weken in hun vervreemdende kunstwerk, waarmee beide idealisten hoopten tijdgenoten aan het denken te zetten. Toen mislukte de missie grotendeels en bleef van de *Die Dreigroschenoper* – koorddansend op de rand van opera en toneel – niet meer over dan een verzameling rauwe tophits. Maar wie weet vinden Brecht en Weill meer

weerklink in onze jaren twintig, die niet qua *look* maar zeker qua *feel* op de hunne lijkt, want een rode draad is „de toenemende verharding van mensen”, zoals de verteller in de voorstelling zegt. Het verhaal speelt zich af in de Londense onderwereld met hoeren, boeven en bedelaars als hoofdfiguren. Het verhaal draait om seriemoordenaar en verleider Mackie Messer, de vrouwen die hem liefhebben, de corrupte politiebaas Tiger Brown, een oude dienstmaat met wie hij in India bloedbaden aanrichtte en die Mac de hand boven het hoofd houdt, uiteraard tegen betaling. En dan is er nog bedelaarskoning Peachum, die Mac het liefst opgeruimd ziet, zeker nadat zijn dochter Polly voor de charmes van de misdadiger valt. Allemaal karakters die vanuit hun onderwereld een beeld van een onttakelde samenleving schetsen, opgesomd in Peachums bekende adagium: „*Erst kommt das Fressen, dann kommt die Moral.*” Al is er – wisten Brecht en Weill en wij nu – geen enkele garantie dat die moraal wel komt wanneer mensen genoeg te vreten hebben. *Er is geen enkele garantie dat die moraal wel komt wanneer mensen genoeg te vreten hebben*

Repetitie van Opera Zuid.
Foto Bjorn Frins

Hitsongs

Eind oktober zijn de repetities in de Malpertuiskerk in Maastricht in volle gang. Vandaag richten de repetities zich op het tweede deel. Dat ontvouwt zich met schurk Mackie Messer, die achter een lila golfkarretje vastgebonden naar de gevangenis sjokt. „De opkomst is goed. Fijn om in het katholieke Limburg met een processie te beginnen”, grijnst regisseur Servé Hermans. Hij zit hier op zijn plek, want de oud-acteur verdiende zijn sporen als maker en artistiek leider bij Toneelgroep Maastricht. En *Die Dreigroschenoper* leunt grotendeels op sterk acteerwerk: de oorspronkelijke cast van Brecht en Weill telde maar één echte zanger. Opera Zuid draait het om, met één acteur, Maarten Heijmans – die zich ook [zingend in musicals](#) bewees – en voor de rest operastemmen.

Regelmatig komt er uit de regisseursstoel een tevreden brul, soms komt Hermans zelf even wat voordoen. Het mag bijvoorbeeld wel „wat Italiaanser”, als politiechef Tiger Brown zijn maatje Mac om vergeving smeekt, nadat hij hem heeft moeten opsluiten. „Sorry”, zegt Hermans wanneer hij er meermalen op terugkomt. „Je bent gewoon de lul, omdat ik net wakker ben en nog naar mijn focus zoek.”

Waar de regisseur deze ochtend veel nadruk op legt, is het loskoppelen van emotie en tekst. „Wil je een tip uit de serie muggenziften, mierenneuken?” vraagt Hermans aan sopraan Maartje Rammeloo. Hij wil dat ze middenin een scheldwoord, vanuit een beweging van agressie, op nieuwslezerstoel het publiek haar gevoelens meedeelt. „Zo’n aanpak is even wennen”, zegt de zangeres in de koffiepauze. „Ik ben door opera vooral van het realistisch en geëmotioneerd acteren. Brecht vond daarentegen dat hoe meer acteurs hun emoties de vrije loop geven in tekst, hoe minder het publiek van de woorden meekrijgt. Dus ik moet in een scène in huilen uitbarsten, plots stoppen en me dan min of meer onbewogen tot het publiek richten. Hierdoor wordt het spel grotesk en vervreemdend. En de personages zijn ook nog eens volstrekt niet consequent in hun gedragingen, wat ook een mooie spiegel is die Brecht en Weill ons voorhouden.”

Foto Bjorn Frins

Repetitiefoto's van 'Die Dreigroschenoper'.
Foto Bjorn Frins

Vervreemdende karakter

Hier en daar probeert Hermans dat vervreemdende karakter nog te versterken. Wanneer er zich op het toneel een dialoog tussen bedelaarskoning Peachum en Tiger Brown afspeelt na de ontsnapping van Mac, loopt hij zelf in een slomo-wandelpas achter hen langs. „Ik wilde graag met dat *Verfremdungseffekt* van Brecht werken”, vertelt de regisseur. „Hij wil niet dat bezoekers zich te veel vereenzelvigen met de personages. Dus de acteurs stappen ook op bepaalde moment even uit hun rol – zeker Mackie Messer – om zich rechtstreeks te richten tot de zaal.”

Bij Brecht versterkt die strategie vaak de geloofwaardigheid van het verhaal, merkt Mackie Messer-vertolker Maarten Heijmans. „Dat huiskamertoneel, dus niet meegaan in het verhaal, maar weten dat wat we zien niet echt is, maakt het vaak des te indrukwekkender. Brecht verwijderd de glazen wand tussen podium en publiek. Doordat Mac de bezoekers opmerkt en aanspreekt, worden ze deel van het verhaal. Het is niet: welkom, ga zitten en hou je mond, want dit is een kunstwerk.” En dus bepaalt straks Mackie Messer, als hij er even genoeg van heeft, wanneer de pauze valt. „Daartoe heb je niet het recht”, sribbelt de balladezanger nog tegen. Waarop Mac haar toebijt: „Verlink me maar bij de erven van Weill en Brecht.”

En dan is er nog die muziek van Weill met de ene rauwe hitsong na de andere, zoals 'Die Moritat van Mackie Messer' en 'Seeräuber-Jenny'. „De liedjes stuiteren tussen opera, operette, jazz en schlager”, vindt dirigent Enrico Delamboye, bladerend door de partituur. „Wanneer de jaloerse Lucy – die haar vriend Mac liever aan de galg ziet dan in bed bij een andere vrouw – haar wanhoop uitzingt, hoor je hoe Weill zich heeft laten inspireren door de wraakaria van de Koningin van de

Nacht uit Mozarts opera *Die Zauberflöte*. Het is eerbetoon en parodie tegelijk. Maar bovendien geniale muziek, waarin iedereen een betere wereld wil, maar dan wel vooral voor zichzelf.”